

8.10.2024

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Asia: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Teema: Ammatillinen koulutus (luvussa 29.20) sekä jatkuvan oppimisen ja aikuiskoulutuksen mahdollisuudet

Viite: Lausuntopyyntö 1.10.2024

1 Yhteenveto

Yhteenvetona OAJ esittää, että valiokunta ehdottaa koulutuksen erityissuojeluksen jatkamista ja ammatilliseen koulutukseen esitettyjen leikkausten perumista. Kokonaisuudessaan leikkaukset nousevat sellaiselle tasolle, että on perusteltua todeta hallituksen pettäneen koulutukselle antamansa erityissuojeluksen.

2 Uudet rahoitusleikkaukset vahvistavat ammatillisen koulutuksen heikentymiskierrettä

Vuoden 2012 jälkeen ammatillisen koulutuksen rahoitusta on erivaiheissa leikattu niin, että opiskelijakohtaiset käyttömenot ovat nyt 15 % alemmalla tasolla kuin ennen näitä leikkauksia. Ammatillisten opettajien määrä on laskenut samassa suhteessa kuin opiskelijakohtaiset käyttömenot, mutta samalla on kuitenkin opiskelijoiden määrä kasvanut n. 20 %. Lisäksi oppivelvollisuus uudistus on tuonut uusia tehtäviä. Ammatillinen koulutus huolehtii pitkälti niistä, jotka aiemmin olisivat jääneet koulutuspolun ulkopuolelle. Väistämättömänä seurauksena on ollut oppimistulosten heikentyminen ammatillisessa koulutuksessa ([OAJ:n lausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnalle](#) & [esitys](#), 2024). Hallituksen nyt esittämät leikkaukset ja määräaikaisen rahoituksen loppuminen tulevat vain vahvistamaan ammatillisen koulutuksen heikentymiskierrettä.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjä on toiminut sen mukaan, miten lainsäädäntö ja rahoitus on sitä ohjannut. Nyt rahoitusta leikataan historiatiedon perusteella eli ohjausta tehdään takautuvasti. Koulutuksen järjestäjä ei ole voinut tietää, miten sen tulevaisuudessa toivotaan toimivan suhteessa jo tutkinnon suorittaneisiin. Toimeksianto koulutuksen järjestäjälle on mahdoton, koska sen tavoitteenasettelu ja toiminta on perustunut kunkin ajankohdan mukaisiin säädöksiin, linjauksiin ja tavoitteisiin. Koulutuksen kehittäminen tai uudelleen painottaminen hallituksen nykyisen tahtotilan

8.10.2024

mukaan ei vaikuta esitetyn rahoitusleikkauksen kohdentumiseen, koska päätös tehdään sen mukaisesti, miten koulutuksen järjestäjä on toiminut, ei miten sen tulisi toimia.

Hallituksen esittämät leikkaukset vaikuttavat läpäisevästi pitkälti juustohöyläperiaatteella kaikkeen ammatillisen koulutuksen toimintaan, koska koulutuksen rahoitus on yleiskatteellista ja koska ammatillisen koulutuksen nykyiset säädökset eivät erottele opiskelijoita iän tai koulutustaustan perusteella. Ammatillisessa koulutuksessa kaikkia opiskelijoita kohdellaan samalla tavalla eli lähdetään liikkeelle siitä, mitä tutkintoa tai tutkinnon osaa suorittamaan heidät on opiskelijaksi otettu. Opettaja pyrkii hänelle annetun työajan ja muiden resurssien puitteissa mahdollistamaan, että opiskelija saa itselleen tutkinnon perusteisiin kirjatun osaamisen. Lisäksi opiskelijavalinnassa ei pystytä huomioimaan opiskelijan aiempaa koulutustaustaa valintakriteerinä.

3 Ammatillisen koulutuksen säästöjen vaikutus perusopetuksen päättäviin nuoriin tai vailla ammatillista perustutkintoa oleviin

Leikkaukset tulevat tarkoittamaan n. 11 000 opiskelijan ja n. 1600 opettajan vähennystä ammatillisesta koulutuksesta tilanteessa, jossa ammatillisen koulutuksen tarve on kasvussa ([Amke 2024](#), [OAJ 2024](#)). Leikkauksien vuoksi opetusaloja on päätetty lopettaa eri paikkakunnilla, sisäänottoa, lähiopetusta ja oppimisen tukea tullaan vähentämään. Hallituksen tavoite lähiopetuksen ei tule toteutumaan.

Leikkauksia on mahdotonta olla kohdentamatta oppivelvollisiin tai vailla aiempaa ammatillista perustutkintoa oleviin. Ammatillisen koulutuksen reformi yhdisti nuorten ja aikuisten opetuksen. Käytännössä useissa oppilaitoksissa, oppivelvollisia ja ei-oppivelvollisia opettavat samat opettajat, opiskelijat opiskelevat samoja tutkinnonosia, samoissa "ryhmissä" ja käyttäen samoja tiloja ja laitteita. Ammatillisen koulutuksen rahoituksessa opetuksen määrä on vähentynyt (liite 1). Alle puolet kohdentuu opetukseen ([Rahoituksen kohdentuminen/Tilastokeskus 2024](#)). Kun niiden, joilla on jo aiempi toisen tai korkea-asteen tutkinto, koulutusta vähennetään, tulevat leikkaukset kohdentumaan väistämättä myös oppivelvollisten ja ilman aiempaa tutkintoa olevien opetukseen.

4 Oppimisen tuki heikkenee

Oppimisen tuen tarve on kasvanut (liite 2). Ammatillisen koulutuksen leikkaukset tulevat heikentämään oppimisen tukea. 10 miljoonan euron lisäpanostus oppimisen tukeen ei kompensoi vähennyksiä. Leikkaukset ovat niin mittavia, että koulutuksen järjestäjät joutuvat hakemaan säästökohteita kaikkialta, myös oppimisen tuesta. Ammatillisen koulutuksen yleiskatteellisuuteen pohjautuva rahoitus ei myöskään ohjaa koulutuksen järjestäjiä käyttämään lisäpanostusta oppimisen tukeen. Ammatillisen koulutuksen oppimisen tuen uudistuksessa ei ole esitetty, miten oppimisen tuen saatavuutta ja laatua tullaan seuraamaan ja valvomaan.

8.10.2024

Oppimisen tuen painopisteen muuttaminen nykyisestä tuesta matalan kynnyksen tukeen on kannatettava, mutta se edellyttää oppilaitoksissa muutoksia: toiminnan uudelleen organisointia sekä henkilöstön täydennyskoulutusta erityispedagogiikasta. Sekä ammatillisen koulutuksen leikkausten että OPH:lle opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen kohdentuvien leikkausten vuoksi henkilöstön tarpeellinen kouluttaminen tulee vähenemään tilanteessa, jossa sitä pitäisi kasvattaa. Lisäksi on huomioitava, että opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutuksen rahoituksen poistaminen on rahoitusleikkaus ammattikorkeakoulujen ammatillisille opettaja-korkeakouluille ja yliopistojen opettajankoulutuksille. Rahoituksesta 2/3 on suuntautunut korkeakouluille opetushenkilöstön täydennyskoulutuksen järjestämiseksi.

- ➔ **OAJ ehdottaa, että valiokunta esittää lausuman, jossa edellytetään ohjaavia viranomaisia kehittämään menetelmän, jolla oppimisen tuen määrää ja laatua seurataan.**
- ➔ **OAJ ehdottaa, että valiokunta vaatii palautettavaksi Opetushallitukselle kohdentuvan 14,6 miljoonan euron rahoituksen opetusalan täydennyskoulutukseen.**
- ➔ **OAJ esittää, että valiokunta vaatii ammatillisen koulutuksen 120 miljoonan euron leikkausten perumista.**

5 Vaikutukset kansantalouteen

Ammatillinen aikuiskoulutus on usein nopein ja tehokkain väylä aikuisten täydennys- ja uudelleen koulutuksessa. Useimmilla aiemman tutkinnon suorittaneista on yli 10 vuotta edellisestä tutkinnosta. ([Taustoja toista tutkintoa suorittavista/Tilastokeskus 2024](#)). Toisen tutkinnon suorittaminen voi mahdollistaa työntekijän pysymisen työmarkkinoilla sekä auttaa vastaamaan alueellisiin työvoimatarpeisiin. Kun työt tietyllä alalla loppuvat, tai työnteko on mahdotonta osaajalle terveydellisistä syistä, on osaajan uudelleen koulutauduttava. Tärkeää on työllistyä tuottavasti niin yksilön tai kansantaloudenkin kannalta. Kaikissa tilanteissa koulutustason nosto ei tuota taloudellisesti kannattavaa työllistymistä. Horisontaalinen osaamisen kehittäminen ja työelämässä eteneminen tulee turvata. Osa aloista on luvanvaraisia, eli opiskelijan on opiskeltava koko tutkinto voidakseen työskennellä alalla.

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat tehokas tapa lisätä osaamista. Lisäksi ne ovat myös useisiin ammatteihin alalletututkinto. Näitä ovat esimerkiksi isännöitsijän, koulunkäynnin avustajan, nuohoojan ja ajoneuvokatsastajan tehtävät. Näille osaajille on edelleen tarvetta. Leikkaukset ja rahoitusjärjestelmän muutos eivät kuitenkaan kannusta alalletututkintojen tarjoamiseen.

- ➔ **OAJ esittää, että leikkauksissa on turvattava tärkeiden alalletututkintojen saatavuus.**

8.10.2024

Jatkossa Suomi tarvitsee lisää ja osaavampaa työvoimaa ikäluokkien pienentyessä ([OKM 2024](#), [Opetushallitus 2024](#)). Tämä väistämättä edellyttää aikuisten ammatillisen täydennys- ja lisäkoulutuksen määrällistä ja laadullista kehittämistä. Edelliset ammatillisen koulutuksen uudistukset eivät ole saaneet aikaan toivottua määrällistä eivätkä laadullista kehitystä.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
Koulutuspolitiikan johtaja

Mirjami Lehtikainen
Erityisasiantuntija

Lähteet:

[Ammatillisen kustannustiedon vertailua/OPH:n rahoitusjärjestelmän raportit](#). 2023.

Amke. 2024. [Ammatillisen koulutuksen leikkaukset rapauttavat aikuiskoulutusta](#).

[Amisbarometri](#). 2024. Sakki ry.

[Ammatillisen koulutuksen ilmapuntari](#). 2024.OAJ.

Koulutuksen läpäisy/Tilastokeskus 2024. [Koulutuksen läpäisyssä ei tapahtunut suuria muutoksia vuonna 2022](#).

OAJ. 2024. [Mitä ammatillisen koulutuksen 120 miljoonan leikkaus tarkoittaa käytännössä](#).

OAJ:n lausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnalle 2024.

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2024-AK-8061.pdf>

OAJ:n lausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnalle: esitys. 2024.

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2024-AK-7887.pdf>

OKM. 2024. [Pitkän aikavälin koulutustarpeen ennakkointimalli](#).

Opetushallitus. 2024. [Työvoima- ja koulutustarpeiden ennakkointi 2019-2024](#).

Rahoituksen kohdentuminen/Tilastokeskus. 2024. [Opetuksen osuus kustannuksista](#).

Taustoja toista tutkintoa suorittavista/Tilastokeskus. 2024. [Taustoja toista tutkintoa suorittavista ammatillisista opiskelijoista](#).

8.10.2024

LIITE 1: Opetuksen määrässä tapahtuneita muutoksia

Opetuksen määrä vähentynyt

Sakki ry 2024

- Lähiopetus vähentynyt
- Lähiopetusta vähintään 21 h/viikko = n. 4 h/päivä
- v. 2024 = 47 %, v. 2015= 76 %

OAJ 2024

- aikaa lähiopetukselle ja sen suunnittelulle vähemmän

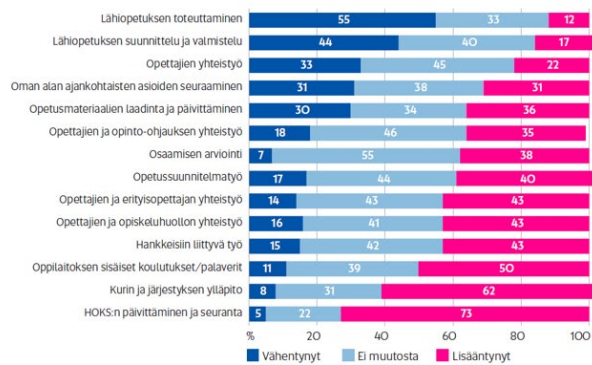
OPH:n tilastot

- Opettajien antaman opetuksen
- määrä on vähentynyt 120 267 h (v.2021->2022)

Opettajien työtehtävissä tapahtuneita muutoksia (OAJ 2024)

Kuvio 13. Opettajan työtehtävissä tapahtuneita muutoksia

[oaj_ammattillisenkoulutuksenraportti-2024.pdf](#)

8.10.2024

LIITE 2: Opiskelijoiden tuen tarpeissa tapahtuneita muutoksia

Opiskelijoiden tuen tarpeet lisääntyneet

Sakki ry 2024

- Väite: Tarvitsen tukea opintoihini
 - samaa mieltä v. 2024 = 74 %
 - samaa mieltä v. 2015 = 20 %

OAJ 2024

- Opiskelijoiden tuen tarve lisääntynyt = 89 % vastaajista
- Opiskelijoiden perustaidot heikentyneet usealla eri alueella
- Tarve vaativalle erityiselle tuelle on suurta